

David Svoboda, *Metafyzika vztahů: Tomáš Akvinský a vybraní autoři tomistické tradice*, Praha: Krystal OP, 2017.

Posudek na habilitační práci
Oponent: doc. Dominik Opatrný, Th.D.

David Svoboda se scholastickým teoriím vztahů věnuje dlouhodobě. Předložená habilitační práce přináší výsledky autorova prvního projektu u Grantové agentury České republiky „Scholastické teorie vztahu jako možný zdroj strukturalistické koncepce čísla“. Na tento úspěšně splněný grant již autor navázal projektem „Metafyzika vztahů ve druhé scholastice“. Posuzovaná práce je tedy výsledkem dlouhodobého a trvajících bádání, což se projevuje na její vyzrálosti nejen po stránce věcné, ale i didaktické.

Svoboda dělí svou práci do tří zhruba stejně dlouhých oddílů. První se věnuje metafyzice vztahů ve scholastice, konkrétně pak u Tomáše Akvinského. Autor vysvětluje, jak Tomáš Akvinský recipoval v této otázce Aristotela, jak vztahy dělil a jaké jim přisuzoval příčiny a složky. Kromě toho si nad Tomášovým pojetím vztahu klade otázky pozdějších staletí, a sice zda Andělský učitel uznával transcendentální vztahy, i když o nich pod tímto jménem ve svých nesporných textech nikde nepsal. Závěr kapitoly je věnován subsistujícím vztahům v Bohu a vztahu mezi Bohem a stvořením. Teologové, kteří vezmou knihu do ruky, ocení bezpochyby nejvíce právě tuto část.

V následující kapitole Svoboda vysvětluje koncepci vztahu ve druhé scholastice, a to konkrétně u portugalského dominikána Jana Poinso (1589–1644). Přitom nijak zvlášť nezdůvodňuje, proč si vybral zrovna tohoto autora. Místo toho v úvodu uvádí, že „volba autorů, s nimiž se seznámíme, je do značné míry nahodilá a nezahrnuje zdaleka všechny významné postavy tomismu“ (s. 8). To je jistě přístup legitimní, autor nemusí mít přesný klíč, proč zvolil toho a ne onoho představitele. Přesto by ale čtenář uvítal, kdyby se jasněji dozvěděl, proč právě tento autor patří k „rodinnému stříbru“ tomismu a čím vyniká nad ostatní (i když by pro ilustraci vývoje mohl zrovna tak posloužit kdokoliv jiný).

Konečně v poslední kapitole se Svoboda věnuje třetí scholastice a současnému tomismu. Tato část je co do pojednávání autorů nejpestřejší. Začíná u římského profesora lucemburského původu Josefa Gredta (1863-1940), přičemž volbu tohoto autora zdůvodňuje Svoboda kvalitami díla i ohlasem u odborné veřejnosti (s. 10). Následuje P. Coffey (1876–1943), který zaujal svým „kontroverzním pojetím ontologického statusu vlastní povahy kategoriálního vztahu“ (s. 157). Habilitant

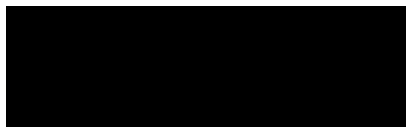
u něj oceňuje kritické promýšlení ontologie vztahu, ale celkově jeho řešení považuje za nepřesvědčivé (s. 163). Tím se pak Svoboda dostává k současné tomistické diskusi. Uvádí dva příklady: personalistický tomismus, reprezentovaný nedávno zesnulým americkým filosofem W. Norrisem Clarkem (1915-2008), a analytický tomismus, zastoupený českým autorem Stanislavem Sousedíkem. K posledně jmenovanému se ostatně Svoboda vrací ve své monografii opakovaně a je evidentní, že se k Sousedíkovi hlásí jakožto ke svému „Doktorvaterovi“.

Tolik tedy ve stručnosti k obsahu monografie. Nyní je potřeba přistoupit k vlastnímu cíli posudku, tedy k zhodnocení kladů a záporů předložené habilitační práce a vyjádření stanoviska. U formální úpravy práce se zastavím jen velmi krátce: autor cituje díla konzistentním způsobem, typickým pro humanitní obory. Dobrá typografická, gramatická i stylistická úprava se u publikované knihy jaksi předpokládá a předložená monografie byla k vydání dobře připravena. Jen na dvou místech jsem narazil na chybu, která autorovi i redakci unikla. Nepříjemné je to na s. 169, kde se nachází špatný tvar zájmena („Přírodní věc má přirozený sklon k získání příslušného dobra, které *mu* chybí“), což v takto obtížném textu čtenáři dále komplikuje četbu. Jinak ale je kniha velmi přehledná, nechybí ani názvy kapitoly a podkapitoly v záhlaví nebo věcný rejstřík na konci publikace.

Pokud jde o obsahovou stránku, autor si pro své bádání a hlavně jeho prezentaci zvolil velmi obtížné téma s vysokou mírou abstrakce. Nicméně Svoboda díky svým didaktickým schopnostem a přísné disciplíně v návaznosti výkladu dokázal téma pojednat relativně srozumitelně. Práce byla o to náročnější, že k námětu druhé kapitoly neexistuje mnoho sekundární literatury. Tím více je potřeba ocenit přínos ve zvolené oblasti. Přitom je zřejmé, že autor nepovažuje své závěry za vyčerpávající, protože na téma zaměřil svůj další grantový projekt.

Pokud bych měl autorovi něco vytknout, pak je to nedostatečné úsilí vysvětlit čtenáři, proč má smysl se zabývat právě zvoleným tématem, zvláště uvážíme-li jeho obtížnost. To, že je nějaká otázka neprobádána, neznamena samo o sobě, že má smysl se jí věnovat čas. Výška všech stromů v olomouckých Smetanových sadech je také neprozkoumaná, ale její objasnění lidstvu ničím neprospěje. Podobně se může ptát čtenář, který se prokousává obtížným pojmoslovím, zda zde jde víc než jen o mentální cvičení. V úvodu autor některé implikace naznačuje: analýza vztahu má mít vliv na naše porozumění kauzalitě, teorii univerzálií, osobě nebo pro logiku (s. 7). Ve vlastní práci se ale tak soustředí na povahu vztahů, že otázka aplikace zůstává na okraji. V první kapitole to příliš nevádí, protože aplikaci nabízí sám Tomáš Akvinský, který svou teorii vztahů používal v trinitologii a teologii stvoření. Ale u Jana Poincota se již čtenář může ptát, zda se nejedná jen o tázání pro tázání. V třetí kapitole se pak zdá, že autor sleduje různá pojetí povahy vztahů hlavně proto, aby dokázal, že tomistická diskuse je stále živá (s. 172, 202 *et passim*). Takto vedená argumentace spíš budí dojem, že tomistická filosofie je v defenzívě.

David Svoboda ve vlastním životopise deklaruje, že cíle jeho práce jsou jak historické, tak systematické. Při pohledu na předloženou monografii musím konstatovat, že naplňuje obojí. Dokáže nejen sledovat a přehledně předložit vývoj nauky, ale také ji kriticky hodnotit a rozvíjet. Proto doporučuji předloženou habilitační práci k dalšímu řízení.

V Olomouci 6. května 2019

doc. Dominik Opatrný, Th.D.

